

11. Музыка Австрии и Германии XIX века. — М.: Музыка, 1975. — Книга первая. — 512 с.

12. Пинакотека. — 1998. - № 4.

13. Раздольская В. И. Европейское искусство XIX века. Классицизм, романтизм / В. И. Раздольская. — СПб.: Азбука-классика, 2005. — 368 с.

14. Хохлов Ю. Н. Песни Шуберта: Черты стиля / Ю. Н. Хохлов. — М.: Музыка, 1987. — 302 с.

15. Хохлов Ю. Н. Шуберт. Некоторые проблемы творческой биографии / Ю. Н. Хохлов. — М.: Музыка, 1972. — 412 с.

16. Vienna in the Biedermeier Era. 1815-1848. — London: Alpine fine arts collection (U.K.) LTD. Pablischers of Fine Art Books, 1986. — 280 p.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ

УДК: 150

Велитченко Л.К.

Визначено головні принципи організації психологічної лабораторії (атрибутивності, предикативності, функціональної системи). Постулюється судження про лабораторію як функціональний атрибут системи професійної підготовки психолога.

Ключові слова: психологічна лабораторія, принципи атрибутивності, предикативності, функціональної системи.

ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЛАБОРАТОРИИ

Велитченко Л.К.

Обсуждаются главные принципы организации психологической лаборатории (атрибутивности, предикативности, функциональной системы). Постулируется суждение о лаборатории как функциональном атрибуте системы профессиональной подготовки психолога.

Ключевые слова: психологическая лаборатория, принципы атрибутивности, предикативности, функциональной системы.

PRINCIPLES OF ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL LABORATORY SUMMARY

L. K. Velitchenko

The main principles of the psychological laboratory organization have been discussed (attributiveness, predicativeness, functional system). It have been stressed that the laboratory is a functional attribute of the psychologists professional education system.

Keywords: psychological laboratory, principles of attributiveness, predicativeness, functional system.

Постановка проблеми. Необхідність у визначенні головних принципів, які мають бути покладені в основу організації психологічної лабораторії, спонукає до пошуку та формулювання вихідного постулату. Таким постулатом має бути судження: лабораторія є функціональним атрибутом системи професійної підготовки психолога, який є її суб'єктивним, особистісним вираженням у контексті урочно-професійної діяльності.

Теоретичний аналіз проблеми. Розглядаючи дихотомію „система – власність”, ми розкриваємо один із принципів, необхідних для загальної характеристики психологічної лабораторії – *принцип атрибутивності*. Відповідно до цього принципу психологічна лабораторія має відтворювати сутнісні ознаки системи підготовки психологів, у межах якої вона здійснюється. Оскільки психологічна лабораторія як сукупність матеріальних умов для здійснення потенційних дослідів є універсальною ознакою, остільки вона імпліцитно присутня у будь-якому процесі підготовки психолога. Отже, зміст поняття „психологічна лабораторія” міститься у понятті “процес підготовки психолога”.

Для того, щоб розкрити зміст поняття „психологічна лабораторія”, треба звернутися до сутності процесу підготовки психолога. У цьому випадку висновки про педагогічний процес, про його змістовні та функціональні зв’язки можна перенести на поняття “психологічна лабораторія”. Інакше кажучи, дидактично-освітня парадигма навчального закладу, основними організаторами і виконавцями якого є викладачі з різних психологічних дисциплін, є визначальною основою, що впливає на уявлення про сутність психологічної лабораторії і, отже, на її створення.

Об’єктивно процес підготовки психологів регламентується нормативними документами, програмами, підручниками, відповідними їм навчальними технологіями, які зазнають певних трансформацій у практиці вищого навчального закладу під впливом конкретних об’єктивних умов, професійного досвіду професорсько-викладацького складу.

Процес підготовки (навчання) є послідовністю причинно-наслідкових зв’язків, що характеризують пізнавальну активність студентів, яка спрямована на *сукупність текстів* як носіїв професійно необхідної інформації. Суб’єктом педагогічного процесу (навчання, професійна підготовка) у даному випадку є офіційно визначена педагогічна система – організаційна структура освіти (міністерство освіти і науки, вищий навчальний заклад), яка керується у своїй діяльності державними документами (державний стандарт підготовки практичних психологів) і практично реалізується у системі організації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Оскільки педагогічна система навчального закладу (підготовка практичного психолога) визначається освітньою системою у складі державної системи, остільки психологічна лабораторія як елемент педагогічної системи відтворює у цілому основні *ознаки офіційної уяви* про її сутність і призначення.

Якщо об’єктивні умови розгашувати у порядку їхньої причинно-наслідкової залежності, то можна у цілому отримати такий ряд: *державна система – освітня система – педагогічна система – система організації підготовки*. Уявлення про психологічну лабораторію у кожній означеній вище системі набуває своїх специфічних ознак, які відображають специфіку тієї системи, у термінах якої вона розглядається.

Навіть короткий екскурс в історію психологічних лабораторій [14] дозволяє відмітити в ідеї їх створення *демонстраційний* і *дослідницький* аспекти. Устаткування лабораторій відображало уявлення, що склалося в науці, про психіку, і включало, наприклад, хроноскопи (вимірювання часу реакції), вертушки (змішення кольорів), мнемометри (дослідження пам’яті), лабіринти, проблемні ящики (научіння) тощо [14].

Наведене означає, що створення психологічної лабораторії потребує урахування її ознак з погляду на її складність як професійно-освітнього феномену. У термінах *освітньої системи* (форма організації освіти) головною ознакою психологічної лабораторії виступає її регламентованість теоретико-методологічними (стан розвитку психології як науки, розуміння сутності психіки, сутності професії психолога взагалі і практикуючого психолога, зокрема) відношеннями та статусно-рольовими взаєминами професорсько-викладацького складу та студентів, які укладені у відповідних правилах та приписах і відображають *об'єктивну доцільність* визнаних організаційних та дидактичних форм. Правила та приписи є, по суті справи, відображенням існуючих офіційних поглядів на об'єктивну сутність професії психолога і, отже, на сутність психологічної лабораторії – її структуру, функції, результати.

У цьому аспекті психологічна лабораторія відтворює офіційне уявлення про *сутність* фахової підготовки та її *конкретизацію* у професійній свідомості викладача-психолога. Створення психологічної лабораторії у вищому навчальному закладі відбувається відповідно до *існуючих аналогів* у системі вищої психологічної освіти за наказом керівника вищого навчального закладу.

Якщо розглядати проблему психологічної лабораторії на рівнях освітньої та педагогічної системи, то її створення постає як офіційне, теоретично визначене питання, в якому схарактеризовано функціонально-рольові аспекти навчального процесу. Окрім того, керівні документи, адресовані вищим навчальним закладам, визначають офіційну, об'єктивну основу, яка окреслює основні вимоги до функціонування лабораторії у структурі освітнього закладу.

Вважаємо за необхідне зауважити, що система навчального закладу (форма організації навчання та виховання) є більш наближеною до „споживача” освітніх послуг і, отже, виявляє більшу залежність від того, як на практиці змістовно і процесуально здійснюється професійна взаємодія викладачів та студентів. Ця обставина висуває певні вимоги до форми організації навчання та самостійної роботи студентів. З цього моменту, коли психологічна лабораторія організаційно „наближається” до безпосередніх учасників процесу, зростає роль *суб'єктивності* його учасників, якою, власне, і визначається результативність взаємодії викладача та студентів.

Раніше нами було відмічено [7, 8], що суб'єктивність ґрунтується на уявленні людини про *належне як суб'єктивне можливе*. Вона відкрита їй в пережитих потреб і потягів. Рівень розвитку суб'єктивності визначається окрім ознак *системності* (єдність взаємозалежних взаємообумовлених елементів) та *структурованості* (наявність стійких зв'язків між елементами об'єкту або явища), також ознаками *рефлексивності* (усвідомлення себе як носія активності, поведінки, діяльності і життєдіяльності), *раціоналізованості* (поєнання причинно-наслідкових зв'язків і відношень в актах поведінки, діяльності і життєдіяльності). В цілому, *структура суб'єктивності* зображується як єдність об'єктивного (*функціональний* аспект) і суб'єктивного (асpekt, *що відображає дієвість*) [8].

Із наведеного випливає, що над системою „викладач – студент” як одиницею взаємодії у навчально-професійній діяльності надбудовуються “нашарування” освітньої, педагогічної системи, системи закладу освіти. Кожна із зазначених систем, виконуючи своє головне призначення, тим чи іншим способом впли-

ває на уявлення про діяльність психологічної лабораторії як *допоміжної* ланки (демонстраційний, навчально-дослідницький аспекти).

На нашу думку, в основу організації психологічної лабораторії відповідно до принципу атрибутивності слід покласти ідею про визначальну *роль кінцевого результату* у підготовці фахівця, який полягає у спроможності дипломованого фахівця виконувати *практичні* завдання відповідно до його компетенції. Відповідно до цієї ідеї, головною ланкою процесу підготовки має бути власне *практична підготовка* з установкою на формування і розвиток навичок у межах цілісних професійних задач з метою досягнення заданого результату [див. 3]. Виконання цього завдання є можливим за умов існування *системно структурованого професійного осередку* (психологічна лабораторія) як центра навчально-педагогічної системи вищого навчального закладу.

Принцип атрибутивності має певні обмеження, які стосуються у першу чергу співвідношення цілого (педагогічний процес як практичне втілення теорії навчання і виховання) та частини (психологічна лабораторія як спосіб здійснення процесу підготовки). У руслі принципу атрибутивності лабораторію можна коротко визначити як емпіричний *спосіб здійснення* підготовки психологів. Отже, кожний емпіричний спосіб, який застосовується у процесі підготовки, може позначатися як прояв функції лабораторії. У зв'язку з цим, виникає можливість *розширення* поняття лабораторії. Тому можна у цьому випадку поставити знак рівності між поняттями „процес підготовки” та „психологічна лабораторія” – все, що стосується процесу підготовки психологів, стосується також і психологічної лабораторії.

Це означало б також, що створення психологічної лабораторії при її розгляді як теоретичної проблеми „розчиняється” у проблемі педагогічного процесу: досить аксіоматично признати практичне, власне професійне як системотворюючу основу підготовки психологів, щоб засвідчити, що *копіювання* професійних дій у навчанні вже відтворює змістовні причинно-наслідкові залежності не тільки професії психолога, але й педагогічного процесу. У цьому випадку знання про загальні та окремі особливості професійної діяльності самі собою перетворюються на знання про основу створення психологічної лабораторії. Оскільки психологічний дослід у різних варіантах і модифікаціях є (або має бути) невід'ємною властивістю (атрибутом) процесу підготовки психолога, остільки сам процес підготовки (навчання психології), у свою чергу, отримує ознаку “лабораторності”.

Розглядаючи проблему створення психологічної лабораторії у цьому ракурсі, ми необхідним чином доходимо висновку про те, що професійні відношення (суб'єкт-об'єктні, суб'єкт-суб'єктні) як ціле надають змістовних відмінностей створенню моделі (моделей) професійних відношень у межах психологічної лабораторії. Це означає, що між „професійним” та „лабораторним” існують реципрокні взаємозалежності: „професійне психологічне” стає „лабораторним психологічним”, а „лабораторне психологічне” – „професійно психологічним”. Згідно з цим твердженням, психологічна лабораторія як центральна ланка у системі підготовки фахівців з психології за своїм змістом і функцією є відтворенням змісту професії психолога відповідно до окремих напрямків його діяльності. Інакше кажучи, психологічна лабораторія є *моделлю* діяльності психолога.

Принцип атрибутивності є важливим у вивченні теоретичних основ психологічної лабораторії, тому що дає можливість досить докладно застосовувати те-

оретичні та практичні доробки із відповідних галузей методики викладання психології. Але все ж таки він не може забезпечити визначення *специфічних* особливостей функціонування психологічної лабораторії у повному обсязі. Насамперед це стосується визначення *видових відмінностей* у дефініції поняття „психологічна лабораторія”. Вважаємо, що це завдання може бути виконано при дотриманні вимог, які стосуються визначення суттєвих зв’язків процесу університетської підготовки практичних психологів.

Ці вимоги були сформульовані нами у *принципі предикативності*. Якщо психологічна лабораторія у світлі принципу атрибутивності є іманентною властивістю процесу навчання психології, яка притаманна кожній його частині, то принцип предикативності покликаний зняти невизначеність і *відобразити загальну структуру цього процесу*, і вказати на місце та значення лабораторії у ній. Завдяки принципу предикативності атрибут (у цьому випадку психологічні досліді), як невід’ємна властивість перетворюється через його *виокремлення та абстрагування на предикат*, тобто на ті відношення, які у професійному смислі виступають *базовими* для психологічної лабораторії. Інакше кажучи, ми не тільки стверджуємо значущість „лабораторного” (відтворення, моделювання, дослідження), але й указуємо на ті *засоби*, які є функцією „лабораторного”.

Принцип предикативності має на увазі власне ту емпіричну активність викладача та студентів, завдяки якій відтворюються професійні відношення (суб’єкт-об’єктні, суб’єкт-об’єктні) практикуючого психолога. У зв’язку з цим виникає потреба у створенні відповідного *тезаурусу* в межах психологічних дисциплін з вказівкою на їх місце у складі деякого професійно визначеного цілого відповідно до майбутньої психологічної спеціалізації. Проблема полягає у визначенні *виду лабораторної активності*, що *поєднує* викладача та студентів у навчальному процесі.

Напрошується природна відповідь на це запитання — поєднання викладача та студентів здійснюється на основі діяльності (навчання, учіння). Тоді психологічним предикатом педагогічного процесу має бути діяльність, яка, однак, має *додаткові інтерактивні ознаки*. Такими інтерактивними ознаками є те, що навчання (діяльність викладача) отримує ознак учіння (діяльність студента), а учіння (діяльність студента) — ознак навчання (діяльність викладача). Ми вважаємо, що саме у цьому аспекті виявляється головна особливість взаємодії викладача і студентів — поєднувати у собі *діяльнісні системи* її учасників. Діяльнісною системою ми називаємо сукупність способів результативних (актуальних, потенційних) дій стосовно значущих об’єктів (предметів), що засновується на придбаних знаннях, уміннях, навичках. Стосовно проблематики створення психологічної лабораторії діяльнісною системою викладача є система способів *результативних* професійних дій (комунікативних, дидактичних), а студента — система способів *результативних* учбових дій та професійного саморозвитку.

Діяльність є вираженням суб’єкт-об’єктних відношень, в яких об’єкт визначає *предмет* діяльності. Предмет діяльності в *об’єктивному* значенні підпорядковує собі діяльність суб’єкта. Будучи її імперативом, він спонукає людину діяти відповідно заданим вимогам, стандартам тощо. У *суб’єктивному* (суб’єктивному) значенні він є його образом [12, с. 142]. Відтак загальна схема професійної взаємодії викладача і студента полягає в створенні в професійній свідо-

мості студентів *системи образів* (моделей, патернів) професійних дій на основі визначеної програмою підготовки системи професійних образів

Відповідно до принципу предикативності предикатом діяльності (суб'єкт-об'єктні відношення) є *взаємодія* з іншими (суб'єкт-суб'єктні відношення). Оскільки суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини є базовими для особистості, то можна дійти висновку про те, що предикатом діяльності є *особистість* (особистісна система).

Якщо виходити з того, що психологічна лабораторія базується на закономірностях діяльності, то вона має бути описана у термінах психології діяльності. Оскільки дія є одиницею діяльності (О.М.Леонт'єв) і, отже, її моделлю, остільки, за аналогією, можна вважати, що одиницею моделлю психологічної лабораторії як „взаємодіяльності” може виступати “*обмін діями*” – навчальні дії викладача + учбові дії студента, які містяться у *розробках (описах) лабораторних робіт*.

Наведений розгляд принципів атрибутивності та предикативності показує наявність досить визначених протилежностей у проблемі створення психологічної лабораторії – *атрибутивного* (інтернального, іманентного) та *предикативного* (екстернального). За П.К.Анохіним, пара протилежностей утворює функціональну систему. Призначенням функціональної системи є одержання корисного результату [2, с. 70], потреба у якому “зріє” усередині більш загальної системи [2, с. 84]. Це означає, що функціональна система є “зряддям”, “механізмом” для одержання корисного результату.

Виникає необхідність у визначенні тієї більш загальної системи, у рамках якої існує психологічна лабораторія як зряддя (механізм). Вище було зазначено, що такою системою є процес підготовки (педагогічний процес). Він є умовою, що визначає результати, які мають бути одержані. Особливість результату визначається особливостями протилежностей, які утворюють функціональну систему. У нашому випадку цими протилежностями є *гностичне* (психологічні знання) і *практичне* (психологічні уміння, навички).

Зазначене вище дозволяє запропонувати для створення психологічної лабораторії *принцип функціональної системи*, згідно з яким, психологічна лабораторія є не тільки головною ознакою процесу підготовки психологів, але й його функціональною основою. Застосування цього принципу у створенні психологічної лабораторії націлює нас на визначення діалектичних протилежностей у будь-якому функціональному акті психологічної лабораторії. Ці протилежності можна розглядати як основу функціональної системи. У цьому випадку психологічна лабораторія постає не тільки як складний феномен навчально-організаційної діяльності ВНЗ, але і як *функціональна система*, що має складну будову, до якої належать окремі *часткові підпорядковані функціональні системи*. Окрім того, принцип функціональної системи дає можливість знаходити такі механізми психологічної лабораторії, які призводять до вагомих професійних змін у суб'єктів психологічної лабораторії (викладач, студенти). Головним у цьому аспекті є визначення діалектичних (функціональних) протилежностей, які виникають у відповідь на вимоги системи щодо одержання результату.

З погляду на принцип функціональної системи, психологічна лабораторія постає не тільки як головний *механізм* процесу професійної підготовки, але і як

головна *передумова* розвитку суб'єктності її учасників, розвитку їхньої особистості, діяльності.

У цілому, у сучасних умовах підготовки психологів, орієнтованої на відповідні професіограми, моделі [див. 4, 6, 13], основне функціональне призначення психологічної лабораторії полягає в створенні уявлення про явище, що вивчається, окремо і у складі складного психологічного цілого (демонстраційний аспект) і у формуванні здібності до самостійного *емпіричного дослідження* відповідного явища психіки (дослідницький аспект).

Стан сучасної психології, що характеризується переглядом методологічних установок і переходом від класичної, некласичної раціональності до постнекласичної (об'єднання науки про природу і науки про дух) і постмодерністською (звільнення від традиції шляхом її переосмислення) [11], як ніколи вимагає виняткової уваги до створення умов для формування у студентів професійної моделі об'єкту їх майбутньої діяльності.

У основу створення цих умов повинна бути покладена ідея контекстного навчання, компетентнісного підходу у відповідності з вимогами професійних завдань [1, 9, 10, 16].

Розглядаючи поняття задачі та «задачного підходу» [див. 3] як основне в теоретичному обґрунтуванні психологічної лабораторії, ми повинні відзначити наступне.

По-перше, завдання передбачає чітке формулювання мети і, отже, ґрунтується на знанні шуканого результату. Розглядаючи результат як основну умову функціональної системи, ми можемо вже в першому наближенні говорити про елементи, які повинні бути присутніми в *матеріальному аналозі функціональної системи – психологічній лабораторії*. Протилежностями, що створюють функціональну систему, є «теоретичне – емпіричне знання».

По-друге, співвідношення умови (відоме) і шуканого (невідоме), яке формулюється в питанні, орієнтує нас на те, що цілісна програма функціонування лабораторії повинна бути заснована на «Системі професійних питань», що міститься в завданні, відповіді на яких відтворюють зміст професійної підготовки в *динаміці* і є, по суті, її програмою.

Ми вважаємо, що «Знання шуканого результату» і «Система професійних питань» можуть бути відтворені в навчальних дисциплінах (див. навчальний план) у вигляді наступних блоків: блок 1 (знання – загальна психологія, історія психології, соціальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія тощо); блок 2 (уміння – психодіагностика, психологічна експертиза, профорієнтаційна робота, психогігієна тощо); блок 3 (навички – патопсихологія, психотерапія, психологічне консультування тощо); блок 4 (навички – психологічна практика).

У основу організації учбового матеріалу для студентів-психологів повинні бути покладені принципи програмності, концептуальності, суб'єктності.

Принцип *програмності* – до змісту учбового матеріалу повинні бути включені поняття, які чітко визначають зміст учбових програм з відповідних дисциплін. Принцип *концептуальності* – зміст програмних розділів і, отже, всієї учбової дисципліни повинно бути представлено у вигляді послідовності смислових пар за типом *поняття + ключове слово*. Принцип *суб'єктності* – послідовність *концептів* є початковою основою для створення *власного* тексту за

кожним концептом, системою концептів, питанням і темою в цілому шляхом перекладу теоретичних понять і положень на *власну систему значень і сенсів*.

Висновки. Із наведеного випливає, що головним призначенням психологічної лабораторії є створення умов для *самостійної* роботи студентів у повному смислі цього словосполучення. Реалізація принципів програмності, концептуальності є трансляцією професійної доктрини кафедри як *цілісного* структурного підрозділу, що реалізовує професійну підготовку в плані досягнення сформованості у студентів *цілісного і диференційованого* концепту (бачення) змісту учбових дисциплін у складі цілісного образу професії і спеціальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А.Л.Андреев // Педагогика. – № 4. – 2005. – С. 19-27.

2. Анохин П.К. Избранные труды. Философские аспекты теории функциональной системы / П.К.Анохин. – М.: Наука, 1978. – 400 с.

3. Бадалова, М.В. Возможности применения задачного подхода в подготовке будущих психологов-консультантов / М.В.Бадалова // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2006. – №1-2. – С. 3-7.

4. Богданова І.М. Модель оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / І.М.Богданова // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2001. - №2-3. – С. 3-5.

5. Богданова І.М. Дидактичні засади проектування завдань евристичного рівня інтелектуальної активності студентів / І.М.Богданова // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2003. – №5-6. – С. 71-74.

6. Богданова І.М. Стан впровадження нових педагогічних технологій у навчально-виховний процес вищого педагогічного закладу освіти / І.М.Богданова // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2008. – №4-6. – С. 73-77.

7. Велитченко Л.К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу: Монографія /Л.К.Велитченко. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2005. – 355 с.

8. Велитченко Л.К. Суб'єкт і його атрибутивні категорії /Л.К.Велитченко // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2008. – №4-5. – С. 69-73.

9. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод, нособие / А.А.Вербицкий – М.: Выш.шк., 1991. – 207 с.

10. Вербицкий А.А. Категория „контекст” в психологии и педагогике / А.А.Вербицкий. – М.: Логос, 2010. – 300 с.

11. Гусельцева М.С. Постнеклассическая рациональность в культурной психологии / М.С.Гусельцева // Психологический журнал. – 2005. – Том 26. – №6. – С. 5-15.

12. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения /А.Н. Леонтьев: В 2 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2: Функционирование различных форм психического отражения. Психологическая теория деятельности. – 320 с.

13. Максименко С.Д. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога / С.Д.Максименко, Т.Б. Ільїна // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №1. – С. 3-6.

14. Роменець В.А. Історія психології ХІХ – початку ХХ століття: Навчальний посібник / В.А.Роменець. – К.: Вища школа 1995. – 614 с.

15. Стрелков Ю. К. Инженерная и профессиональная психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Ю.К.Стрелков. - М.: Издательский центр «Академия»; Высшая школа, 2001. - 360 с.

16. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В.Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 58-64.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК: 373.2+165.12

Саражинська В. В.

У статті актуалізовано питання розвитку пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. У ході вивчення психолого-педагогічної літератури визначено основні аспекти її розвитку.

Ключові слова: *пізнавальна сфера, пізнавальна діяльність, пізнавальний інтерес, допитливість.*

ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ СФЕРА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА КАК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В. В. Саражинская

В статье актуализирован вопрос развития познавательной сферы детей дошкольного возраста. В ходе изучения психолого-педагогической литературы выделены основные аспекты ее развития.

Ключевые слова: *познавательная сфера, познавательная деятельность, познавательный интерес, любознательность.*

COGNITIVE PRESCHOOL SPHERE CHILDREN AS PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS

Sarazhinskaya V.

The article updated the question of cognitive sphere of children of preschool age. In examining the psychological and educational literature, highlights the main aspects of its development.

Keywords: *cognitive sphere, cognitive activity, cognitive interest and curiosity.*

У Концепції розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 р., розробленої на виконання Закону України «Про дошкільну освіту», модернізація змісту дошкільної освіти спрямовується на розвиток дошкільника, як активного, свідомого та компетентного суб'єкта життєдіяльності.

На виконання Закону України «Про дошкільну освіту», зокрема, щодо обов'язковості дошкільної освіти для дітей старшого дошкільного віку та Держав-